

DSİ VE SU RAPORU

**TÜRKİYE KAMU-SEN
ARAŞTIRMA GELİŞTİRME MERKEZİ**

DSİ ve SU RAPORU

Türkiye'nin yüzölçümü 78 milyon hektar olup, bu alanın yaklaşık üçte birine karşılık olan 28 milyon hektarı tarımda kullanılan sahaları oluşturmaktadır. Yapılan çalışmalara göre; mevcut su potansiyeli ile teknik ve ekonomik olarak sulanabilecek arazi miktarı 8,5 milyon hektar olup, bu miktarın 2,8 milyon hektarı DSİ tarafından inşa edilmiş modern sulama şebekesine sahiptir.

Türkiye dünya jeopolitik haritasında kilit noktalardan birinde yer almaktadır. Bu nedenle uluslar arası platformlarda birçok problemin yanı sıra muhtemel "su savaşlarının" da ortasında kalmaya adaydır. Ortadoğu'da haritaların belirginleşmemiş olmasının alt sebeplerinden birisi de hiç şüphesiz "su" olmaktadır.

Bölgeye bakıldığında dünya standartları açısından büyük kabul edilecek su kaynaklarından üçü Dicle, Fırat ve Nil nehirleridir. Bunları takiben Asi, Ürdün ve Litani nehirleri gelmektedir. Dicle ve Fırat Anadolu (Dicle, Hazar Gölü başlangıçlı Anadolu'dan çok katımlı) nehirleri olup gerek Türkiye'den gerekse Basra körfezine dökülene kadar bir çok küçük su kaynakları tarafından beslenmektedir. Nil, 9 Afrika ülkesine yayılan dünyanın en uzun ırmağıdır. Asi nehri Beka Vadisi'nde (Lübnan) doğmakta ve Suriye'den geçerek Hatay'dan (Türkiye) Akdeniz'e dökülmektedir. Ürdün nehri bugünkü İsrail-Suriye-Lübnan havzasında yani siyasi tansiyonun yüksek olduğu bölgelerde akmaktadır. Litani ise nehir statüsünde anılmamakla birlikte Lübnan topraklarında doğması ve İsrail sınırına yakın bir bölgede denize dökülmesi sebebi ile çekişme alanına girmektedir.

Dünyadaki toplam su miktarı 1,4 milyar km³'tür. Bu suların % 97,5'i okyanuslarda ve denizlerde tuzlu su olarak, % 2,5'i ise nehir ve göllerde tatlı su olarak bulunmaktadır. Tatlı su kaynaklarının da % 90'ının kutuplarda ve yeraltında hapsedilmiş olarak bulunması sebebiyle insanoğlunun kolaylıkla yararlanabileceği elverişli tatlı su miktarının ne kadar az olduğu anlaşılmaktadır.

Türkiye'de yıllık ortalama yağış yaklaşık 643 mm olup, yılda ortalama 501 milyar m³ suya tekabül etmektedir. Bu suyun 274 milyar m³'ü toprak ve su yüzeyleri ile bitkilerden olan buharlaşmalar yoluyla atmosfere geri dönmekte, 69 milyar m³'lük kısmı yer altı suyunu beslemekte, 158 milyar m³'lük kısmı ise akışa geçerek çeşitli büyüklükteki akarsular vasıtasıyla denizlere ve kapalı havzalardaki göllere boşalmaktadır. Yer altı suyunu besleyen 69 milyar m³'lük suyun 28 milyar m³'ü pınarlar vasıtasıyla yerüstü suyuna tekrar katılmaktadır. Ayrıca, komşu ülkelerden ülkemize gelen yılda ortalama 7 milyar m³ su bulunmaktadır. Böylece ülkemizin brüt yerüstü suyu potansiyeli 193 (158+28+7) milyar m³ olmaktadır.

Yer altı suyunu besleyen 41 milyar m³ de dikkate alındığında, ülkemizin toplam kullanılabilir su potansiyeli brüt, 234 milyar m³ olarak hesaplanmıştır. Ancak, günümüz teknik ve ekonomik şartları çerçevesinde, çeşitli kullanım maksatlarına yönelik olarak tüketilebilecek akarsulardan 95 milyar m³, komşu ülkelerden yurdumuza gelen akarsulardan 3 milyar m³ olmak üzere yılda ortalama toplam 98 milyar m³, 14 milyar m³ olarak belirlenen yeraltı suyu potansiyeli ile birlikte

ülkemin tüketilebilir yerüstü ve yer altı su potansiyeli yılda ortalama toplam 112 milyar m³ olmaktadır.

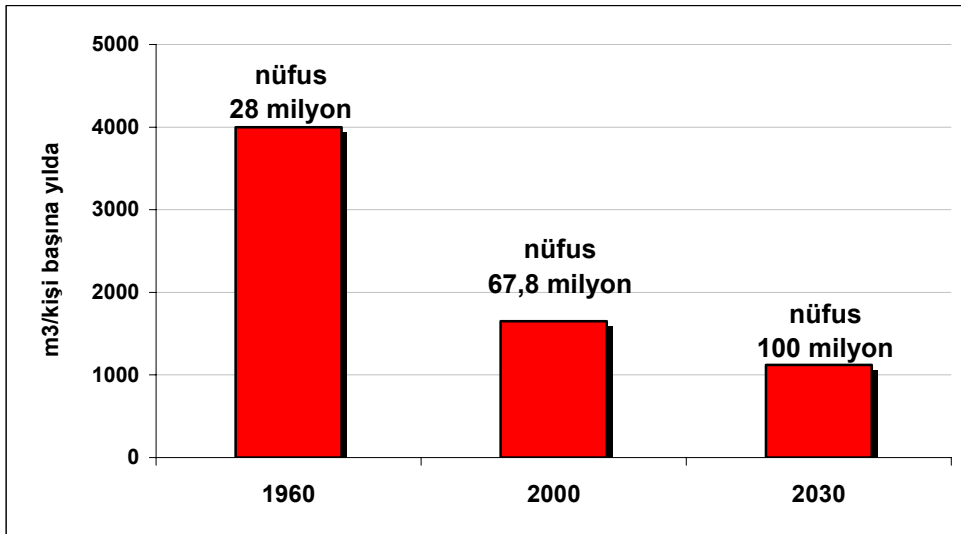
Su varlığına göre ülkeler aşağıdaki şekilde sınıflandırılmaktadır;

Su fakiri: yılda kişi başına düşen kullanılabilir su miktarı 1.000 m³ ten daha az

Su azlığı: yılda kişi başına düşen kullanılabilir su miktarı 2.000 m³ ten daha az

Su zengini: yılda kişi başına düşen kullanılabilir su miktarı 8.000-10.000 m³'ten daha fazla.

Türkiye su zengini bir ülke değildir. Kişi başına düşen yıllık su miktarına göre ülkemiz su azlığı yaşayan bir ülke konumundadır. Kişi başına düşen yıllık kullanılabilir su miktarı 1.500 m³ civarındadır. Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) 2030 yılı için nüfusumuzun 100 milyon olacağını öngörmüştür. Bu durumda 2030 yılı için kişi başına düşen kullanılabilir su miktarının 1.000 m³/yıl civarında olacağı söylenebilir. Mevcut büyüme hızı, su tüketim alışkanlıklarının değişmesi gibi faktörlerin etkisi ile su kaynakları üzerine olabilecek baskıları tahmin etmek mümkündür. Ayrıca bütün bu tahminler mevcut kaynakların 25 yıl sonrasına hiç tahrip edilmeden aktarılması durumunda söz konusu olabilecektir. Dolayısıyla Türkiye'nin gelecek nesillerine sağlıklı ve yeterli su bırakabilmesi için kaynakların çok iyi korunup, akılcı kullanılması gerekmektedir.

DSİ, işte bu amaçlarla kurulmuş; ülkemizdeki bütün su kaynaklarının planlanması, yönetimi, geliştirilmesi ve işletilmesinden sorumlu, katma bütçeli ve tüzel kişiliği olan en yetkili kuruluştur. Faaliyetlerini Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına bağlı olarak sürdürmektedir.

DSİ Genel Müdürlüğü 6200 sayılı kanunla 18 Aralık 1953 tarihinde kurulmuştur. Bir kamu kuruluşu olarak kendine verilen taşkın koruma, sulu tarımı yaygınlaştırma, hidroelektrik enerjisi üretme ve büyük şehirlere içme suyu temin gayelerini etkin bir şekilde yerine getirebilmesi bakımından, söz konusu dört maksadın

ortak noktası olan baraj çalışmaları konusunda öncelikli faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu sebeple DSİ Genel Müdürlüğü ülkemizde barajlar yapan bir kuruluş olarak bilinir. Aynı zamanda ülkemizdeki su kaynaklarının çeşitli kullanım maksatlarına tahsisinde otorite kuruluştur.

ICOLD (Uluslararası Büyük Barajlar Komisyonu) standartlarına göre, temelden yüksekliği 15 m ve rezervuar hacmi 3 hm m³'e eşit veya daha fazla rezervuarlar "büyük baraj" olarak nitelendirilmektedir. Bu standartlara göre tasnif edildiğinde, DSİ'ce inşa edilerek işletmeye alınmış büyük baraj adedi 544 olup, diğer kuruluşlarca yapılan 11 adet büyük baraj da ilave edilince, Türkiye'deki büyük baraj sayısı 555 adete ulaşmaktadır. DSİ'ce işletmeye alınan 544 adet büyük barajın 201 adedi Büyük Su İşleri programı kapsamında, 343 adedi de Küçük Su İşleri programı kapsamında inşa edilmiştir. Büyük Su İşleri kapsamında yapılan barajların toplam rezervuar kapasitesi 139,5 km³ tür.

ICOLD standartlarına göre 2005 yılı başı itibariyle Türkiye'de işletme halinde 555 adet baraj mevcut olup, bunlardan 544 adedi DSİ tarafından inşa edilmiştir.

Nehir santralleriyle birlikte diğer kuruluşlarca inşa edilerek işletmeye alınmış olan hidroelektrik santraller, toplam 2.416 MW kurulu kapasite ile yılda 8.844 GWh enerji üretmekte olup, toplam hidroelektrik üretimimiz olan 45.325 GWh (12.631 MW) içindeki payı yaklaşık % 20 civarındadır. Hidroelektrik üretimimizin % 80'i DSİ'ce inşa edilen santrallerden yapılmaktadır. DSİ'ce inşa edilecek olan 53 adet HES'den 24 adedi ikili işbirliği kapsamında (6.135,8 MW, 20.203 GWh), 5 adedi ihale ile inşa edilecek projeler kapsamında (124,3 MW, 458 GWh), geri kalan 24 adedi de (2 722 MW, 8 920 GWh) inşa halindedir. Diğer kuruluşlarca inşa edilmekte olan 17 adet HES 3096 sayılı kanun kapsamında (465,1 MW, 1725 GWh) gerçekleştirilecek projelerdir.

DSİ, kurulduğu 1954 yılından itibaren, 33,5 milyar ABD Doları yatırım harcaması yaparak enerji, tarım, hizmetler ve çevre sektörlerindeki projelerden ülke ekonomisine 81 milyar ABD Doları gelir sağlamıştır.

Bilindiği üzere DSİ Projeleri, ülkemizin kalkınması ve milletimizin refah ve mutluluğunun artırılmasında son derece önemli projelerdir. Bu projelerin bilinen ekonomik faydaları yanında, gözle görülmeyen sosyal faydaları da vardır. Nüfusumuzun büyük bir çoğunluğu, hatta hepimizin günlük hayatta kullandığı elektriğin, acıkınca yediğimiz ürünlerin, susayınca içtiğimiz suyun ana menşei, su kaynaklarını geliştirme projelerine dayanmaktadır. DSİ, nüfusumuzun yaklaşık % 35'inin faaliyet gösterdiği bir alan olan tarım sektörüne yatırım yapmak suretiyle, sulama gelişimini de sağlamakta, çiftçi üretimini dolayısıyla gelirini artırarak, zirai sanayiye girdi oluşturmaktadır.

DSİ'nin finansman kaynağını öncelikle milli bütçeden ayrılan pay oluşturmaktadır. DSİ'nin yatırım bütçesi uzun yıllar devlet yatırım bütçesinin ortalama üçte biri (1/3) civarında seyretmiştir. 2005 yılında devlet yatırım bütçesi 10,45 milyar YTL olarak belirlenirken DSİ yatırım bütçesi 2,67 milyar YTL (% 28,5) olarak

öngörülmüştür. Kamu yatırımlarının geçmiş yıllara göre payı irdelendiğinde, DSİ'nin payının 1/3'den % 28,5'e düştüğü görülmektedir. Cari ve transfer harcamaları ile birlikte toplam DSİ bütçesi 3,74 milyar YTL olmaktadır. DSİ yatırım bütçesindeki diğer önemli bir kaynak da dış kredi yoluyla sağlanan finansmandır. Daha önceki yıllarda kredi ödenekleri, bütçe tavanının dışında tutulduğundan DSİ yatırım bütçesine ilave bir kaynak sağlamaktaydı. Ancak 2003 yılından itibaren dış kredi kaynakları da bütçe muhtevasına dahil edildiğinden ve yıl içinde krediden ek ödenek temini kanunla kısıtlandığından bazı projelerde ödenek sıkıntısı ile karşılaşmış ve bu projeler iz ödenekle programda bırakılmışlardır.

2005 yılında 3,74 milyar YTL'lik DSİ bütçesi, 156,1 milyar YTL'lik devlet bütçesi içerisinde % 2,4 oranında bir pay oluşturmaktadır. 2005 yılı ortalama dolar kuru olarak öngörülen 1,6 YTL dikkate alındığında, DSİ Bütçesi 2,32 milyar ABD Doları, DSİ yatırım bütçesi ise 1,65 milyar ABD Doları hesaplanmaktadır. Yatırım bütçesi içerisinde kredi kaynakları % 47, milli bütçe kaynakları ise % 53'lük bir oran oluşturmaktadır.

DSİ, hizmetlerini, 2005 yılı itibarı ile 6.217'si memur, toplam 28.960 personelle sağlamaktadır.

Hem üstlendiği stratejik görevler hem de bütçeden yatırımlara ayrılan kaynak içinden aldığı payın büyüklüğü, DSİ'nin ülkemiz için ne denli önemli bir kuruluş olduğunu göstermektedir. Ne yazık ki gerçekleştirdiği dev yatırımlarla ülkemizin gelişmesinde ve bu günlere gelmesinde önemli katkıları olan kurum, çalışanlarına ödenen ücretler açısından arka plana itilmiştir.

Bütün bu onurlu ve başarılı hizmetleri sağlayan DSİ memurlarına reva görülen ise özlük hakları yönünden diğer memurlara göre adeta bir cezalandırma olmuştur. Ekonomik yönden itibarı zedelenmiştir. DSİ çalışanları diğer kurumların faydalandığı pek çok yan ödeme imkanından faydalanamamakta ve yıllardır ihmale ve itilmişliğe maruz kalmaktadırlar.

DSİ çalışanları, artık feryat etmektedir. Hiç değilse diğer kamu kurumlarında görev yapan meslektaşlarının faydalandığı ek ödemelerden faydalanmak istemektedir. Yıllardır verdiği onurlu mücadelesi, ortaya koyduğu hizmet aşkı ve çalışma azmi ile DSİ çalışanı adalet ilkesine uymayan ücret tarifelerini kesinlikle hak etmemektedir.

Ülkemiz yatırım bütçesinin çok önemli bir kısmını hayata geçiren DSİ, bu görevini yürütürken aynı zamanda son derece kaliteli ve sağlam bir hizmet üretmektedir. Amerika, Rusya, Çin ve İtalya gibi teknoloji devi ülkelerde dahi işletilmekte olan bir çok baraj yıkılmıştır. Ülkemizde ise bu güne kadar inşa edilen hiçbir baraj yıkılmamıştır.

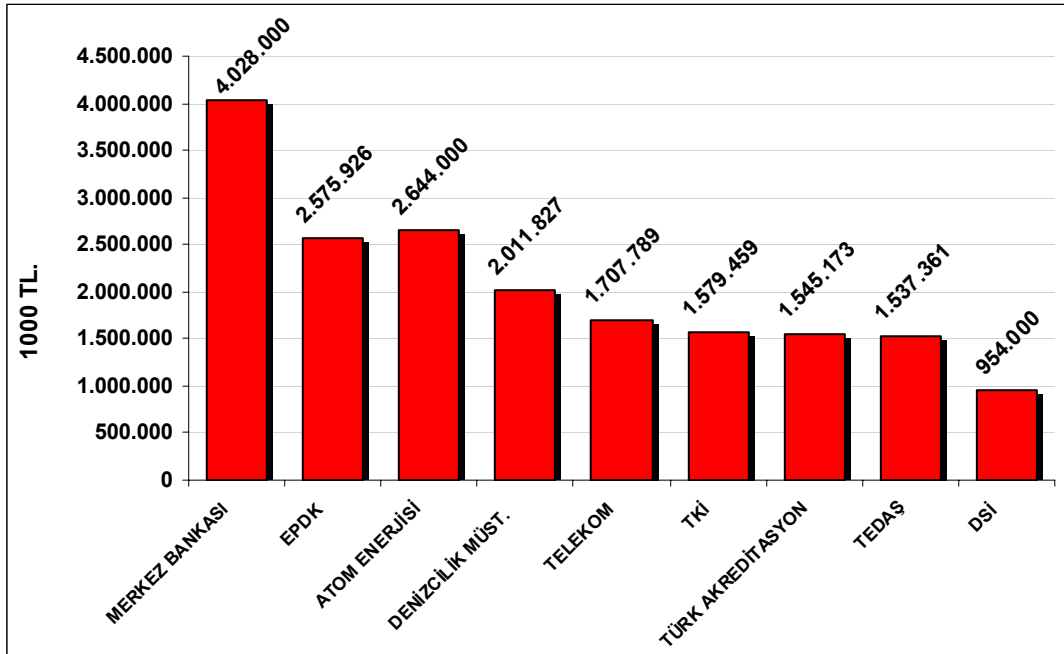
1999 yılında ülkemizde meydana gelen ve asrın depremi olarak nitelendirilen büyük felakette dahi hiçbir depolama tesisinde en ufak bir hasar dahi meydana gelmemiş olmasının nedeni, DSİ'de vaz geçilmez bir karakter haline gelen "hizmette kalite" anlayışı ve bu anlayış çerçevesinde faaliyet gösteren DSİ çalışanlarıdır.

DSİ'nin yaptığı çalışmalar, hizmetler ve yatırımlar ülkemizin övünç kaynağı olmasına rağmen, çalışanlarına yeterli imkanlar tanınmamış ve maalesef bu gün diğer bir çok kurum personelinin maaşlarının oldukça gerisinde kalmıştır.

1980 yılından beri bir çok kurumda hizmet veren memurlara çok kereler iyileştirme yapılmış olmasına rağmen DSİ mensuplarının ücretlerinde hiçbir düzenlemeye gidilmemiştir. Bu durum en yakın kurum TEDAŞ çalışanları ile DSİ çalışanları arasında % 62 gibi büyük bir ücret farkının oluşmasına neden olmuştur. Arasında büyük ücret farklılığı bulunduğu için DSİ bünyesinde görev yapmakta olan kalifiye personeller artık kurum bünyesinde çalışmak istememekte ve başka kurumlara geçmektedirler.

Yıllardır benzer sıkıntıların yaşandığı ve bir türlü giderilmeyen bu maaş farklarının giderilmesi ve DSİ çalışanlarına gereken hassasiyetin gösterilerek, kalifiye personelin DSİ bünyesinde kalmasının sağlanması hem DSİ çalışanları hem de ülkemizin geleceği açısından büyük bir zorunluluk haline gelmiştir.

KURUMLAR ARASI MAAŞ MUKAYESESİ (ARALIK 2004)

**KURUM İÇİ MAAŞ KARŞILAŞTIRILMASI
(ARALIK 2004 İTİBARIYLA)**

